

1

INTRODUCCIÓ

JOSEP MARIA SEGURA I MARTÍ

La taulelleria valenciana dels segles XVIII i XIX va dedicar una especial atenció a la producció de socolades i paviments decoratius, però també va ser molt destacada la fabricació de plafons ceràmics amb imatges religioses a les quals es representen sants, marededéus i temes cristològics, que popularment coneixem com els "santets" del carrer, els quals tenen un llenguatge propi i documenten antics costums de la religiositat popular d'abans. El seu interès artístic, històric i, fins i tot, antropològic, constitueix un patrimoni singular present a moltes poblacions de l'àmbit de les comarques valencianes.

Els taulells i els plafons ceràmics devocionals són un patrimoni fràgil que des de sempre, però especialment als darrers anys, ha patit actes vandàlics i espolis. També hi ha moltes obres, privades o públiques, que actualment s'hi localitzen a espais interiors de les cases o han anat a parar a mans de col·leccionistes i museus.

Fins fa uns pocs anys els plafons ceràmics exteriors no tenien cap protecció legal que pogués contribuir a la seua conservació. Actualment, la *Llei 4/1998 del Patrimoni Cultural Valencià* ha incorporat en 2007 la protecció de determinats elements patrimonials, com ara els plafons ceràmics exte-

riors de data anterior a 1940, als quals els atorga la figura del Bé de Rellevància Local.

Des del convenciment que el patrimoni cultural que no és conegut –que no està inventariat– no és encara patrimoni, som conscients de la importància dels inventaris i catàlegs, i de la difusió d'aquests entre la societat i les administracions, com una eina necessària per contribuir a revalorar i conservar aquestes obres.

La ciutat d'Alcoi, no obstant d'haver experimentat una gran transformació urbana a partir del segle XIX, havia conservat fins els anys de la dècada de 1980 una mostra ben representativa dels antics plafons ceràmics devocionals, alguns dels quals encara trobem a la façana de les cases del nucli urbà. Moltes d'aquestes imatges que aleshores vam poder documentar, segurament van estar en risc de destrucció per motiu dels moviments iconoclastes o pel vandalisme i l'espoli que sempre ha amenaçat aquest patrimoni.

A Alcoi, aquest tipus d'imatges de devoció va estar motiu d'estudi i publicació (Segura, 1983; 1984; 1990a; 1990b), i fins i tot les fitxes de l'inventari dels plafons poden consultar-se a la

pàgina web de la Conselleria de Cultura.¹ De forma paral·lela, s'hi van realitzar tasques de localització i documentació dels plafons de les 36 poblacions de l'Alcoià i el Comtat, i es van publicar alguns articles que donen compte dels plafons d'Agres (Segura, 1985c), Cocentaina (Pascual i Segura, 1984; Segura i Pascual, 1985), Muro de l'Alcoi (Cortell, Segura i Vilaplana, 1987), Ibi (Segura i Monleón, 1986) i Castalla (Cerdá i Segura, 1983). Les tasques de localització, documentació i inventari de plafons ceràmics devocionals, van estar vinculades a l'activitat del Museu Arqueològic Municipal Camilo Visedo Moltó, institució que ha anat arreplegant aquest tipus de manifestaci-

1. Al web de la Conselleria de Cultura, <http://www.ceice.gva.es/ca/web/patrimonio-cultural-y-museos/brl> es pot consultar la informació continguda a les fitxes de l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià, dins la Secció 2a amb la categoria de Béns de Rellevància Local, en aquest cas referida als plafons ceràmics devocionals d'Alcoi (109 fitxes redactades per J.M. Segura Martí, introduïdes amb data 01-02-1991).

ons de caràcter etnològic i artístic; el Museu d'Alcoi a hores d'ara conserva una important col·lecció de plafons recuperats amb motiu de les obres de demolició d'alguns edificis d'Alcoi, i també custodia la informació i les imatges fotogràfiques de les ceràmiques, tant pel que fa a Alcoi com de les poblacions de l'Alcoià i el Comtat. Aquesta tasca de localització i documentació de plafons ceràmics va rebre en 1987 l'estímul d'una Beca d'Investigació de l'Institut de Cultura Juan Gil-Albert de la Diputació d'Alacant (Segura, 1990b), i del treball resultant va sorgir l'edició del *Catálogo de paneles cerámicos devocionales de l'Alcoià - El Comtat (Alicante)* (Segura, 1990a).

Transcorreguts més de trenta anys d'aquells primers inventaris i recerques, es feia necessari escometre un nou treball que analitzés des d'una perspectiva actual l'estudi de la taulelleria valenciana de tema devocional. Així doncs, el catàleg de plafons ceràmics devocionals d'Alcoi que constitueix l'objecte d'aquest

Plafons ceràmics devocionals exposats al Museu Arqueològic Municipal Camilo Visedo Moltó d'Alcoi.

llibre, en què s'hi analitzen 118 obres dels segles XVIII i XIX, amplia i millora considerablement el coneixement que d'aquest patrimoni es tenia als anys 1990. Des d'aleshores ençà hem localitzat obres inèdites, i s'ha progressat moltíssim respecte del coneixement d'aquestes ceràmiques gràcies als estudis i les publicacions d'Inocencio V. Pérez Guillén (1991), autor –entre altres– del llibre *La pintura ceràmica valenciana del s. XVIII*; el catàleg *Plafons ceràmics i imatges devocionals a la Marina Alta (Alacant)*, de Fernando Sendra Bañuls (1995); les diverses aportacions de Josep Lluís Cebrián i Molina al catàleg de plafons de

Canals (2000), Picanya (2005) i Xàtiva (2009), aquest darrer realitzat en col·laboració de Beatriu Navarro i Buenaventura, també autora del treball *La pintura ceràmica d'Alfara del Patriarca* (2008). Altres catàlegs i estudis de la pintura ceràmica són obra d'investigadors com Vicent Guerola i Blay (2002), sobre Carcaixent; Enric Olivares i Torres (2005 i 2007), que estudià la taulelleria d'Algemesí; Ignasi Gironés Sarrió i Vicent Guerola Blay (2016), amb un complet catàleg de la taulelleria valenciana de la Fundació La Fontana, i un extens elenc d'autors dels quals es dona compte a l'apartat de la Bibliografia.

Per altre costat, els darrers estudis sobre la pintura ceràmica han aprofundit en l'anàlisi dels diferents estils, una línia d'investigació iniciada per I.V. Pérez Guillén (1991), i continuada per V. Guerola i Blay (2002), que ha estat també motiu d'estudi per I. Gironés i V. Guerola (2016), entre altres. L'anàlisi detallada de moltes obres de la pintura ceràmica setcentista i vuitcentista, ha estat realitzada per Josep Lluís Cebrián i Molina juntament amb Beatriu Navarro i Buenaventura; el seu estudi, minuciós i raonat, ha permés identificar els autors de moltes obres d'entre la nòmina de pintors i fàbriques que van intervingre en l'elaboració dels plafons ceràmics valencians, com ara Joan Bru i Plancha, Josep Sanchis i Cambra, i altres pintors del segle XIX (Josep Folc, Vicent Camarlenc, Joan Ortiz, Valentí Garcés, Manuel Garcés, etc.) dels quals aquest catàleg en dona compte, i de manera especial cal valorar el seu complet estudi *Francesc Dasí i la taulelleria valenciana del segle XIX* (Cebrián i Navarro, 2014).

La pintura ceràmica, que havia estat considerada un art menor, avui ocupa un destacat lloc entre les arts dels segles XVIII i XIX, i alguna de les obres més reeixides s'exposa a museus i ha estat seleccionada per a formar part d'exposicions, com ho han segut alguna de les darreres mostres promogudes per la Fundació de la Comunitat Valenciana La Llum de les Imatges. El Museu Arqueològic Municipal Camilo Visiedo Moltó d'Alcoi presenta a la seua exposició una petita mostra de plafons ceràmics devocionals; una mostra representativa dels més de vint i cinc plafons, alguns dels quals recuperats de la façana de cases d'Alcoi, que al llarg dels anys s'han rescatat d'una probable destrucció. En la identificació i localització d'aquestes obres ha estat de gran ajut la participació de molts informadors, col·leccionistes i estudiosos que al llarg de més trenta anys ens han facilitat la seua col·laboració, i també alguns professionals i empreses del sector de la construcció han fet donació al Museu de diferents plafons recuperats amb ocasió de les obres de demolició d'edificis que conservaven aquest tipus d'imatges. Volem fer constar, de manera especial, l'interés i la col·laboració del senyor Carlos Domínguez Parreño, autor de les fotografies de molts plafons que des de fa uns anys ha anat localitzant amb perseverança.

L'Ajuntament d'Alcoi, a través del departament d'Urbanisme i de la Inspecció General de Serveis, ha estat sempre receptiu a quantes propostes li hem formulat per contribuir a la salvaguarda o la recuperació dels plafons ceràmics.

El catàleg raonat i els estudis que es presenten a aquest llibre són deutors de la tasca investigadora realitzada per Beatriu Navarro i Josep Lluís Cebrián –amb els quals compartisc l'interés per la taulelleria valenciana–, responsables de l'estudi iconogràfic i la identificació de les fonts gràfiques que van inspirar molts dels plafons d'aquest catàleg; i especialment cal que valorem el seu treball d'investigació que ha permés identificar determinats tallers i pintors de moltes de les obres. Per tot açò, confiem que el catàleg i els estudis que es recullen a aquest llibre aporten noves dades al coneixement de la pintura ceràmica valenciana i contribueixen a revalorar aquestes singulars obres del patrimoni cultural valencià.

Plafó de sant Judes Tadeu i sant Rafael (cat. 21), que fins l'any 1982 es localitzava al carrer Barranc de Na Lloba, sobre la façana d'una antiga casa al final del carrer de Sant Roc.

